

PHÁT TRIỂN HỆ SINH THÁI KHỞI NGHIỆP ĐỔI MỚI SÁNG TẠO Ở TRUNG QUỐC: THỰC TRẠNG VÀ CHÍNH SÁCH

PHẠM THỊ THANH BÌNH*

Tóm tắt: Phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo ở Trung Quốc nhằm mục tiêu chuyển đổi nền kinh tế từ sản xuất sang phát triển công nghệ cao. Trung Quốc đã chuyển đổi thành công nền kinh tế từ sản xuất sang nuôi dưỡng môi trường đổi mới công nghệ cao. Bài viết phân tích thực trạng phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp ở Trung Quốc thông qua 3 giai đoạn phát triển với 3 trụ cột trong hệ sinh thái khởi nghiệp đang bùng nổ. Bài viết tập trung luận giải những chính sách phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp của Trung Quốc. Từ đó đưa ra nhận xét, đánh giá những thuận lợi cũng như những khó khăn trong việc thực hiện chính sách của Chính phủ.

Từ khoá: Thực trạng, chính sách, hệ sinh thái khởi nghiệp, Trung Quốc

Với mục tiêu chuyển đổi nền kinh tế từ sản xuất sang phát triển công nghệ cao, trong đó khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo được đặt vào vị trí trung tâm, hệ sinh thái khởi nghiệp của Trung Quốc trở nên sôi động và phát triển đầy tiềm năng. Việc xây dựng hàng loạt hệ sinh thái khởi nghiệp góp phần giải quyết tình trạng thiếu việc làm cho thanh niên và tạo ra các động cơ tăng trưởng mới. Nhờ hoạt động thành công của bộ ba công ty Trung Quốc (BAT-Baidu, Alibaba, Tencent) với khoảng 80% start-up Trung Quốc đã nhận được đầu tư từ BAT vào thời điểm họ đạt mức định giá 5 tỷ USD, sự bùng nổ tinh thần kinh doanh khởi nghiệp ở Trung Quốc phát triển mạnh cùng sự mở rộng nhanh các cơ sở hạ tầng và nền tảng cho công ty khởi nghiệp.

1. Thực trạng phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp ở Trung Quốc

Hệ sinh thái khởi nghiệp được hiểu là "tổng hợp các mối liên kết chính thức và phi chính thức giữa các chủ thể khởi nghiệp (đã tồn tại hoặc tiềm năng), các tổ chức khởi nghiệp (công ty, nhà đầu tư mạo hiểm, hệ thống ngân hàng), các cơ quan liên quan (trường đại học, các cơ quan nhà nước, các quỹ đầu tư công) và tiến trình khởi nghiệp (tỷ lệ thành lập doanh nghiệp, số lượng doanh nghiệp có tỷ lệ tăng trưởng tốt, số lượng các nhà khởi nghiệp, tinh thần và tham vọng kinh doanh) tác động trực tiếp đến môi trường khởi nghiệp"⁽¹⁾.

* PGS.TS. Viện Chính trị và Kinh tế thế giới

Trong hơn bốn thập kỷ (1978-2021) phát triển, Trung Quốc đã trở thành nền kinh tế lớn thứ hai trên thế giới (2010), với tốc độ tăng trưởng GDP trung bình hàng năm tăng cao (xấp xỉ 9% GDP). Cùng với đó là sự phát triển các công ty khởi nghiệp và tinh thần kinh doanh của Trung Quốc. Các công ty khởi nghiệp và kinh doanh Trung Quốc đã phát triển thành ba giai đoạn:

Giai đoạn thứ nhất (những năm 80 thế kỷ XX). Trung Quốc bắt đầu chuyển đổi thị trường, tinh thần kinh doanh dựa vào mạng lưới cá nhân để có được các nguồn tài trợ. Các doanh nhân tập trung vào lĩnh vực sản xuất và xác định các cơ hội kinh doanh trong quá trình chuyển đổi kinh tế. Những doanh nhân nổi bật gồm có Trương Thụy Mẫn (Haier Group) và Nhậm Chính Phi (Huawei).

Những năm 80, Trung Quốc thành lập đặc khu kinh tế ở bốn khu vực (Thâm Quyển, Chu Hải, Sán Đầu và Hạ Môn) nhằm thu hút các doanh nghiệp nước ngoài. Kết quả là các thành phố này đã trở thành những trung tâm khởi nghiệp đổi mới sáng tạo đầy hấp dẫn của thế kỷ XXI.

Giai đoạn thứ hai (những năm 1990). Trong quá trình chuyển đổi thị trường, cấu trúc theo định hướng mạng lưới cá nhân đã chuyển đổi thành cấu trúc dựa trên quy tắc. Trong bối cảnh nền kinh tế đang chuyển đổi, tinh thần kinh doanh tập trung vào số lượng hơn chất lượng thông qua việc giảm chi phí. Khi Trung Quốc khuyến khích tư nhân hóa và khởi nghiệp trong những năm 90, các doanh nhân bắt đầu khám phá các cơ hội trong ngành dịch vụ. Những nhân vật kinh doanh nổi bật bao gồm Lý Thư Phúc (Geely Group) và Trần Đông Thăng (Taikang Life).

Giai đoạn thứ ba (những năm 2000). Khi quá trình chuyển đổi thị trường dần hoàn thành, trọng tâm của tinh thần kinh doanh đã chuyển sang xu hướng đổi mới. Bất chấp các mô hình khác nhau về khởi nghiệp ở Trung Quốc, Internet bùng nổ, các doanh nhân khám phá cơ hội trong Internet và các ngành công nghệ. Các doanh nhân khởi nghiệp có xu hướng trẻ hoá và được đào tạo bài bản hơn, trong đó nhiều người có kinh nghiệm học tập hoặc làm việc ở nước ngoài. Nổi bật có Lý Ngạn Hoàn (Baidu) và Mã Hóa Đằng (Tencent).

Sau năm 2010, các công ty kinh doanh khởi nghiệp của Trung Quốc phát triển theo cấp số nhân khi Chính phủ ban hành các chính sách và hỗ trợ tài chính để khuyến khích đổi mới và khởi nghiệp. Theo Báo cáo Hệ sinh thái khởi nghiệp toàn cầu năm 2019 của Startup Genome, nhiều thành phố, khu vực của Trung Quốc đã lọt vào danh sách 30 hệ sinh thái khởi nghiệp hàng đầu toàn cầu, xếp thứ hai sau Hoa Kỳ. Trong số 30 hệ sinh thái hàng đầu năm 2019, Bắc Kinh đứng thứ ba, Thượng Hải đứng thứ tám và Hồng Kông đứng thứ 25. Ngoài ra, Hàng Châu và Thâm Quyển được xác định là “hệ sinh thái khởi nghiệp thách thức”, nghĩa là có khả năng lọt vào danh sách trong tương lai dựa trên sự tăng trưởng hiện tại. Năm 2014, Trung Quốc chỉ có 14% các “kỳ lân” (unicorns - công ty

khởi nghiệp tư nhân trị giá hơn 1 tỷ USD) trên toàn thế giới, đến năm 2018, con số này đã tăng lên 35%.

Năm 2015, khi Trung Quốc lần đầu tiên thực hiện chính sách khởi nghiệp, thị trường khởi nghiệp trong nước đã mở rộng nhanh chóng, kéo theo sự gia tăng nhanh chóng vị thế quốc tế của hệ thống khởi nghiệp Trung Quốc. Năm 2019, số lượng công ty mới ở Trung Quốc ghi nhận mức trung bình hàng ngày là 19.400 công ty, tăng 7,1% so với cùng kỳ năm 2018. Trung Quốc có nhiều công ty khởi nghiệp kỳ lân nhất trên thế giới. Năm 2017, Trung Quốc có khoảng 27% tổng số công ty kỳ lân thế giới và tăng lên 42% năm 2019, với 206 công ty, vượt qua Mỹ (203 công ty) và dẫn đầu thế giới. Tuy nhiên, Mỹ đã vượt Trung Quốc để dẫn đầu với 233 công ty kỳ lân so với 227 công ty kỳ lân của Trung Quốc (2020). Cả Mỹ và Trung Quốc cùng chiếm 79% số công ty kỳ lân trên thế giới⁽²⁾. Các công ty khởi nghiệp của Trung Quốc đang phát triển nhanh và thành công trong lĩnh vực thương mại điện tử, công nghệ tài chính, truyền thông, hậu cần và trí tuệ nhân tạo (AI).

Chỉ số đổi mới sáng tạo toàn cầu (GII - Global Innovation Index) của Trung Quốc cũng tăng từ thứ 35 (năm 2013) lên thứ 14 (năm 2019). Trong đó, Bắc Kinh và Thượng Hải được xếp hạng thứ 3 và thứ 8 trong nhóm 10 thành phố hệ sinh thái khởi nghiệp toàn cầu. Trung Quốc rất chú ý phát triển khởi nghiệp đổi mới sáng tạo với các chính sách hệ sinh thái khởi nghiệp của Chính phủ. Năm 2015, Quốc vụ viện Trung Quốc công bố Kế hoạch lớn về Chiến lược phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp, trong đó bao gồm hỗ trợ tài chính cho khởi nghiệp, mở rộng đầu tư khởi nghiệp, tạo môi trường khởi nghiệp và sự lan tỏa của văn hóa khởi nghiệp. Hơn 120 cơ sở thí điểm khởi nghiệp cấp quốc gia được lựa chọn để hỗ trợ chính sách cho việc thiết lập các nền tảng khởi nghiệp⁽³⁾. Trung Quốc hiện có 3 trụ cột trong hệ sinh thái khởi nghiệp đang bùng nổ:

Một là, sự chuyển đổi của Trung Quốc từ trung tâm sản xuất sang trung tâm công nghệ mà phần lớn được thúc đẩy bởi các chính sách của Chính phủ.

Hai là, sự hợp tác giữa ngành công nghiệp và học viện ở Trung Quan Thôn (“Thung lũng Silicon” của Trung Quốc) đã tạo môi trường thuận lợi nuôi dưỡng cho các công ty khởi nghiệp.

Ba là, thị trường nội địa rộng lớn là môi trường cạnh tranh thúc đẩy sự thành công của hệ sinh thái khởi nghiệp sáng tạo của Trung Quốc.

Khởi nghiệp đổi mới sáng tạo là yêu cầu đặt ra không chỉ với doanh nghiệp thành lập mới mà cả doanh nghiệp đang tồn tại. Đại dịch Covid-19 là thử thách để doanh nghiệp đổi mới mô hình phát triển, vận động, thích ứng và chuyển đổi bút phá.

Năm 2015, khi chiến lược phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp của Trung Quốc được công bố, hệ sinh thái khởi nghiệp Trung Quốc có sự phát triển nhanh trên tầm quốc tế và

mở rộng vị thế thị trường khởi nghiệp trong nước. Chỉ số đổi mới toàn cầu của Trung Quốc tăng từ thứ 35 (năm 2013) lên thứ 14 (năm 2019). Bắc Kinh (đứng thứ 3) và Thượng Hải (đứng thứ 8) trong nhóm 10 thành phố hệ sinh thái khởi nghiệp toàn cầu. Mặc dù có sự khác biệt về số lượng các công ty “kỳ lân” trên toàn cầu tùy thuộc vào phương pháp và cách thức tổng hợp, hệ sinh thái khởi nghiệp Trung Quốc đang cạnh tranh thứ hạng với Mỹ. Đặc biệt, sự tăng trưởng của các doanh nghiệp kỳ lân trong thương mại điện tử, công nghệ tài chính, các lĩnh vực truyền thông, hậu cần và trí tuệ nhân tạo. Số lượng các công ty mới ở Trung Quốc đã tăng lên nhanh chóng và “không gian đổi mới hàng loạt”. Nền tảng hỗ trợ khởi nghiệp được thành lập, tạo cơ sở hạ tầng đảm bảo cho hệ sinh thái khởi nghiệp đổi mới sáng tạo.

Trung Quốc coi phát triển đổi mới sáng tạo cấp quốc gia là cơ chế quan trọng để thúc đẩy hoạt động đổi mới sáng tạo rộng khắp. Trong kế hoạch “Made in China 2025”, Chính phủ thiết lập mạng lưới các trung tâm đổi mới sáng tạo cấp quốc gia. Mục tiêu là thiết lập 40 trung tâm đổi mới sáng tạo vào năm 2025⁽⁴⁾. Mỗi trung tâm sẽ tập trung vào một lĩnh vực, đóng vai trò là đầu mối hỗ trợ hoạt động nghiên cứu và phát triển đa ngành, đa lĩnh vực giữa các công ty.

Trung Quốc công bố kế hoạch tổng thể phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp và thực hiện chính sách phát triển từng bước theo giai đoạn phát triển của hệ sinh thái khởi nghiệp. Ban đầu, tập trung vào việc thiết lập nền tảng cho hệ sinh thái kinh doanh, chẳng hạn như cải thiện môi trường kinh doanh, xây dựng nền tảng và hội sinh thị trường đầu tư khởi nghiệp. Bên cạnh trung tâm đổi mới sáng tạo Trung Quan Thôn ở Bắc Kinh, Trung Quốc thúc đẩy hệ sinh thái khởi nghiệp ở một số thành phố lớn (Thượng Hải, Hồng Kông và Thâm Quyển). Thâm Quyển - trung tâm công nghệ đang phát triển mạnh, là môi trường thuận lợi để nuôi dưỡng và hỗ trợ cho các công ty công nghệ cao. Quá trình đổi mới đang diễn ra trên khắp các lĩnh vực sản xuất, từ phần cứng, chất bán dẫn cho đến trí tuệ nhân tạo.

Các công ty khởi nghiệp và kinh doanh của Trung Quốc đang phát triển trong nhiều lĩnh vực khác nhau, nhưng sự tăng trưởng nổi bật nhất trong lĩnh vực công nghệ cao, đặc biệt đổi mới công nghệ. Để tạo điều kiện thúc đẩy nền kinh tế chuyên đổi từ tăng trưởng kinh tế dựa trên cơ sở sản xuất chi phí thấp và thâm dụng lao động sang tăng trưởng dựa trên công nghệ cao và đổi mới, Trung Quốc đã thực hiện hàng loạt sáng kiến. Những sáng kiến này đã khuyến khích tinh thần kinh doanh dựa trên đổi mới, bao gồm các ưu đãi thuế và hỗ trợ tài chính.

2. Chính sách phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp của Trung Quốc. Bối cảnh khởi nghiệp của Trung Quốc được xây dựng qua nhiều thập kỷ bằng nỗ lực của Chính phủ, các doanh nghiệp nhà nước, các tập đoàn lớn, các trường đại học. Sự bùng nổ hoạt động khởi nghiệp của Trung Quốc được hình thành bởi bộ ba công ty BAT (Baidu, Alibaba,

Tencent) cùng với việc thực hiện hàng loạt các chính sách của Chính phủ để phát triển hệ sinh thái khởi nghiệp.

Thứ nhất, chính sách khuyến khích và thân thiện với đổi mới sáng tạo (Innovation-friendly policies). Chính phủ đóng vai trò quan trọng trong việc đặt nền móng cho sự đổi mới. Năm 1978, Trung Quốc thu hút đầu tư và vốn nước ngoài bằng chính sách mở cửa, nhằm khuyến khích các doanh nghiệp nước ngoài đặt văn phòng kinh doanh tại Trung Quốc. Cùng với chính sách thu hút đầu tư nước ngoài, chính phủ thành lập các Đặc khu kinh tế ở bốn khu vực khác nhau (bao gồm cả Thâm Quyển) để thu hút các doanh nghiệp nước ngoài.

Chính phủ thành lập các Quỹ hướng dẫn của Chính phủ để tạo điều kiện thuận lợi cho hoạt động đầu tư, mở cơ hội cho các công ty tư nhân, trong đó có các công ty khởi nghiệp, phát triển công nghệ mới. Nhờ sự phối hợp giữa chính quyền các cấp - từ trung ương đến địa phương, các quỹ này đã tập trung đầu tư vào các lĩnh vực công nghệ mới nổi và có tiềm năng cao như trí tuệ nhân tạo, robot, quá trình chuyển đổi số của những ngành công nghiệp truyền thống.

Thành lập các “đại lộ điện tử” - một dạng trung tâm đổi mới sáng tạo quy tụ các trường, viện nghiên cứu, công ty công nghệ trong nước và quốc tế. Nổi bật trong số này là Trung tâm KH&CN Trung Quan Thôn - Thung lũng Silicon của Trung Quốc. Hình thành và tọa lạc ở phía Tây Bắc Bắc Kinh từ những năm 80 thế kỷ trước, “đại lộ điện tử” này giờ đây đã trở thành Trung tâm KH&CN Trung Quan Thôn. Hãng thương mại Lenovo của Viện Hàn lâm Khoa học Trung Quốc cùng những gã khổng lồ công nghệ toàn cầu như Google, Intel, AMD và Oracle đều xây dựng trụ sở chính và trung tâm nghiên cứu khu vực Trung Quốc tại Trung Quan Thôn. Hơn 20.000 doanh nghiệp công nghệ cao, star-tup và gần một nửa số công ty kỳ lân của Trung Quốc có trụ sở tại Trung Quan Thôn.

Bên cạnh Bắc Kinh với trung tâm đổi mới sáng tạo Trung Quan Thôn, Trung Quốc khuyến khích thúc đẩy hệ sinh thái khởi nghiệp ở một số thành phố lớn, đặc biệt là Thượng Hải, Hồng Kông và Thâm Quyển. Ở Thâm Quyển, quá trình đổi mới đang diễn ra trên khắp các lĩnh vực sản xuất, từ phần cứng, chất bán dẫn cho đến hệ thống nhúng và AI. Thâm Quyển, nơi trung tâm công nghệ đang phát triển mạnh, là môi trường thuận lợi để nuôi dưỡng và hỗ trợ cho các công ty công nghệ cao.

Thứ hai, chính sách ưu đãi thuế và hỗ trợ tài chính. Trung Quốc thực hiện hàng loạt sáng kiến nhằm hỗ trợ sự phát triển các công ty khởi nghiệp, đặc biệt là trong các ngành công nghệ cao. Chính phủ đã ban hành các chính sách về thuế và ưu tạo để giúp các công ty khởi nghiệp dễ dàng hoạt động và mở rộng phát triển,

Năm 2010, Trung Quốc xác định 7 ngành chiến lược có kế hoạch tăng cường hỗ trợ tài chính nhằm phục hồi kinh tế. Các ngành này bao gồm: i) Công nghệ tiết kiệm năng

lượng và môi trường; ii) công nghệ thông tin thế hệ mới; iii) công nghệ sinh học, iv) sản xuất thiết bị cao cấp; v) năng lượng mới; vi) vật liệu mới; vii) xe sử dụng năng lượng mới. Các lĩnh vực Internet, dữ liệu lớn và trí tuệ nhân tạo được Trung Quốc xác định là những ưu tiên nhằm thúc đẩy sự đổi mới toàn cầu của Trung Quốc. Nhiều chính sách của Chính phủ đã được thực hiện nhằm thúc đẩy đổi mới và khởi nghiệp ở Trung Quốc. Những hỗ trợ bao gồm hỗ trợ tài chính, cung cấp không gian văn phòng và giảm thuế. Chính sách “đổi mới hàng loạt và tinh thần kinh doanh” đã giúp tạo ra môi trường tài chính và kinh doanh tốt hơn cho các công ty khởi nghiệp với các cơ sở ưu đãi, miễn thuế, trợ cấp cho nghiên cứu và phát triển (R&D) và quỹ đầu tư mạo hiểm (Venture Capital -VC).

Ngành công nghệ thông tin Trung Quốc dẫn đầu trong thu hút hầu hết các khoản đầu tư mạo hiểm, khoảng 37,26 tỷ NDT, tương đương 5,41 tỷ USD. Tiếp theo là lĩnh vực Internet (32,3 tỷ NDT), tương đương 4,69 tỷ USD; ngành công nghệ sinh học được phẩm (33,5 tỷ NDT), tương đương 4,86 tỷ USD.⁽⁵⁶⁾ Việc phân bổ các khoản đầu tư mạo hiểm VC cũng được coi là lĩnh vực hàng đầu để tăng cường các cơ hội kinh doanh mới.

Bên cạnh hỗ trợ về chính sách tài chính, nhu cầu ngày càng tăng của người tiêu dùng cũng tạo cơ hội cho sự phát triển của các công ty khởi nghiệp Trung Quốc. Theo khảo sát niềm tin người tiêu dùng toàn cầu, chỉ số niềm tin người tiêu dùng (thước đo để đánh giá niềm tin của người tiêu dùng vào việc làm, điều kiện kinh tế cá nhân và mức độ sẵn sàng chi tiêu) của Trung Quốc vẫn ở mức cao, với 115 điểm so với 107 điểm toàn cầu (chỉ số trên 100 thể hiện sự tích cực, trong khi dưới 100 thể hiện tiêu cực). Sự thích ứng rộng rãi với công nghệ di động đã mang lại sự dễ dàng và cách tiếp cận khả thi cho các doanh nghiệp Internet hướng tới người tiêu dùng phát triển ở Trung Quốc.

Thứ ba, chính sách hợp tác ngành công nghiệp và nghiên cứu (*Academia and industry collaboration*). Trung Quan Thôn nổi lên như điểm nóng của chính sách mở cửa. Trung Quan Thôn được gọi là “Đại lộ điện tử” từ những năm 80 và trở thành Khu Khoa học và Công nghệ Trung Quan Thôn. Hơn 20.000 doanh nghiệp công nghệ cao và công ty khởi nghiệp và gần một nửa số công ty kỳ lân của Trung Quốc có trụ sở tại Trung Quan Thôn, được hưởng lợi từ tốc độ tăng trưởng hàng năm trên 25% trong thập kỷ 2010-2020.

Thành công của Trung Quan Thôn bắt nguồn từ sự hợp tác của rất nhiều tài năng công nghệ cao đến từ Đại học Bắc Kinh, Đại học Thanh Hoa và Học viện Khoa học Trung Quốc được trang bị tư duy khởi nghiệp. Hệ sinh thái Tsinghua Holdings đã thương mại hóa thành công 56 kết quả nghiên cứu khoa học trọng điểm quốc gia và tham gia đóng góp cho hơn 62 công nghệ mũi nhọn như điện toán đám mây, năng lượng hạt nhân, biochip, góp phần xây dựng lò phản ứng hạt nhân làm mát bằng khí nhiệt độ cao đầu tiên trên thế giới; hệ thống giám sát container chở hàng chiếm thị phần lớn nhất toàn cầu.

Hệ sinh thái khởi nghiệp Trung Quốc có sự đóng góp quan trọng của 3 công ty BAT (Baidu, Alibaba, Tencent). Khoảng 80% công ty khởi nghiệp Trung Quốc nhận được đầu

từ từ các công ty BAT vào thời điểm đạt mức định giá 5 tỷ USD. Những gã khổng lồ công nghệ Trung Quốc có xu hướng không đầu tư vào cùng một công ty khởi nghiệp. Điều này buộc các công ty khởi nghiệp phải lựa chọn bên nào họ sẽ đứng ở giai đoạn đầu, có khả năng ảnh hưởng đến quỹ đạo và hướng phát triển dài hạn của mình.

Năm 2017, chính sách khởi nghiệp của Trung Quốc tập trung nâng cấp hệ sinh thái khởi nghiệp thành hệ sinh thái đổi mới, bao gồm cả thương mại hóa khoa học và công nghệ mạnh hơn, hợp tác giữa các công ty khởi nghiệp và các doanh nghiệp lớn với các viện nghiên cứu, tăng cường hợp tác với bên ngoài dành cho hoạt động khởi nghiệp và xây dựng cơ sở khởi nghiệp toàn cầu. Tăng cường ứng dụng các công nghệ của cách mạng công nghiệp 4.0 - những công nghệ có khả năng đảm bảo duy trì vị trí quốc gia sản xuất hàng đầu thế giới của Trung Quốc. Mạng lưới này sẽ giúp cải thiện năng lực và hiệu quả đổi mới sáng tạo của các doanh nghiệp sản xuất trong nước, tạo ra các bước đột phá nhảy vọt, ươm mầm nhân tài lãnh đạo toàn cầu trong một số lĩnh vực công nghệ, cũng như gia tăng số lượng nghiên cứu có khả năng được thương mại hoá thành công ở Trung Quốc.

Thứ tư, chính sách quy mô thị trường, tốc độ và văn hóa. Quy mô rộng lớn và khả năng tiếp cận của thị trường Trung Quốc mang lại những cơ hội hấp dẫn. Với dân số gần 1,5 tỷ người, thị trường nội địa Trung Quốc đủ lớn để các start-up trong nước không cần phải ngay lập tức mở rộng ra quốc tế khi doanh nghiệp hướng đến phát triển công ty lên vị trí dẫn đầu Trung Quốc. Doanh nghiệp có thể thu hút được lượng vốn và nguồn hỗ trợ rất lớn nhằm tiếp tục thúc đẩy đà tăng trưởng. Các nhà khởi nghiệp luôn phải cạnh tranh với hàng trăm đối thủ đang hướng tới cùng một mục tiêu. Văn hóa làm việc “996 tiếng đồng hồ”, “từ 09:00 đến 21:00” và “sáu ngày mỗi tuần” thực sự là môi trường cạnh tranh khắc nghiệt. Môi trường cạnh tranh luôn thay đổi, liên tục tạo ra sự khác biệt mà vẫn không ngừng cập nhật.

Với hơn 200 triệu học sinh trong độ tuổi đi học ở Trung Quốc, so với 50 triệu ở Mỹ đã tạo cơ hội duy nhất cho các công ty khởi nghiệp trong lĩnh vực giáo dục phát triển nhanh. Thế trẻ Trung Quốc không ngại đón nhận những thử thách mới và đương đầu với thất bại. Nhiều người sẵn sàng chấp nhận rủi ro cao và sống hết mình với giấc mơ trở thành doanh nhân. Đây chính là nhân tố thúc đẩy sự trưởng thành nhanh của các công ty khởi nghiệp Trung Quốc.

Mặc dù có những khó khăn và thuận lợi chi phối hệ sinh thái khởi nghiệp của Trung Quốc, nhưng rõ ràng, ảnh hưởng của Trung Quốc trong bối cảnh đổi mới toàn cầu sẽ ngày càng tăng khi kinh tế Trung Quốc tiếp tục tăng trưởng. Phục hồi sau đại dịch Covid-19, ngành công nghệ Trung Quốc sẽ hướng đến đổi mới và hợp tác với các công ty quốc tế để tiếp tục củng cố vai trò của mình trên toàn cầu.

3. Một số nhận xét, đánh giá

Sáng kiến “khởi nghiệp và đổi mới sáng tạo” của Trung Quốc đã đóng góp rất nhiều vào việc thành lập nền tảng cơ sở hạ tầng khởi nghiệp, khẳng định sự phát triển bùng nổ các nguồn lực đổi mới sáng tạo của doanh nghiệp, các trường đại học và viện nghiên cứu. Với sức mạnh tài chính và khả năng chuyên môn của mình, các công ty khởi nghiệp đổi mới sáng tạo Trung Quốc sẽ phát triển hơn nữa trong thời gian tới và tập trung vào các nguồn lực và thông tin, tạo ra sự phân cực của thị trường khởi nghiệp. Trung Quốc đề xuất hai hướng hỗ trợ chính để thiết lập hệ sinh thái cho các công ty khởi nghiệp: i) Hỗ trợ đặc biệt cho các khu vực xa xôi; ii) mở rộng hỗ trợ cho các công ty khởi nghiệp đổi mới sáng tạo dựa trên khoa học và công nghệ.

Bất chấp những thành tựu đạt được, thị trường khởi nghiệp Trung Quốc sẽ phải đối mặt với những thay đổi lớn. Thị trường đầu tư khởi nghiệp sẽ thu hẹp do các quyết định đầu tư thận trọng của các nhà đầu tư và các mô hình khởi nghiệp sẽ phải đối diện với những khó khăn, hạn chế:

Ở cấp độ vi mô, Trung Quốc phải đối mặt với những trở ngại do những đặc điểm vốn có của các công ty khởi nghiệp và liên doanh mới. Bởi so với các tập đoàn lớn, đã có tên tuổi, các công ty khởi nghiệp hầu như không được biết đến nhiều khi mới gia nhập thị trường. Vì vậy, việc làm cho công ty khởi nghiệp được mọi người biết đến vẫn là nhiệm vụ thiết yếu và đầy thách thức đối với các doanh nhân. Các công ty khởi nghiệp cũng thiếu nguồn nhân lực và tài chính, do đó, việc có được nhân sự cho các chức năng tổ chức chuyên biệt là điều khó khăn đối với các công ty khởi nghiệp. Do đó, các doanh nhân và nhân viên trong các công ty khởi nghiệp thường đóng nhiều vai trò trong công việc hàng ngày, đòi hỏi kiến thức và kỹ năng toàn diện.

Cùng với tốc độ phát triển theo cấp số nhân và cơ hội cho các công ty khởi nghiệp ở Trung Quốc là những khó khăn, thách thức từ sự cạnh tranh khốc liệt của thị trường và những đặc tính cố hữu của các công ty khởi nghiệp. Các công ty khởi nghiệp ở Trung Quốc phải đối diện với những khó khăn, thách thức từ khía cạnh kinh tế xã hội cũng như các chuẩn mực kinh doanh từ khía cạnh văn hóa. Khi nói đến văn hóa và các chuẩn mực kinh doanh ở Trung Quốc, không chỉ cần xem xét các giá trị truyền thống và các khía cạnh văn hóa quốc gia, mà còn phải xem xét các quan điểm văn hóa năng động, tích hợp hơn do toàn cầu hóa thúc đẩy.

Môi trường văn hóa xã hội độc đáo của Trung Quốc đòi hỏi sự hiểu biết về các chuẩn mực và thông lệ kinh doanh. Tác động của văn hóa đối với hoạt động kinh doanh ở Trung Quốc không phải là một chiều. Chịu ảnh hưởng của Nho giáo, người Trung Quốc có xu hướng hòa giải khi giải quyết tranh chấp. Các giá trị về thứ bậc, gia đình và thâm niên đã

dẫn đến một xã hội có khoảng cách quyền lực tương đối cao. Bị ảnh hưởng bởi Đạo giáo, người Trung Quốc có xu hướng nhìn nhận tích cực đối với những điều không chắc chắn và thích ứng với môi trường thay đổi nhanh chóng, điều này dẫn đến những đặc điểm thuận lợi cho hoạt động của doanh nhân.

Văn hoá Trung Quốc mang tính chủ nghĩa tập thể cao, nghĩa là hành động vì lợi ích của nhóm hơn là của cá nhân, khoảng cách phân bổ quyền lực không đồng đều trong các tổ chức, xu hướng tránh những tình huống mơ hồ và không rõ ràng, con người muốn trở thành người giỏi nhất thay vì theo đuổi sở thích của mình và luôn nỗ lực chuẩn bị cho tương lai.

Ở cấp độ vĩ mô, sự phát triển nhanh chóng của các công ty khởi nghiệp đổi mới sáng tạo đối diện với sự cạnh tranh gay gắt. Khi số lượng các công ty, doanh nghiệp mới gia tăng trong mỗi ngành thì cạnh tranh cũng tăng theo. Sự cạnh tranh đôi khi có thể dẫn đến việc giảm giá mạnh để chống lại các đối thủ, do đó dẫn đến giảm lợi nhuận.

Hiện tượng phân cụm theo khu vực địa lý của công ty khởi nghiệp giúp sắp xếp hợp lý các nguồn lực. Tuy nhiên, việc phân cụm cũng có thể dẫn đến tăng khả năng cạnh tranh khi các doanh nghiệp cung cấp các sản phẩm và dịch vụ tương tự nhau cố gắng tranh giành khách hàng. Hơn nữa, khi các công ty khởi nghiệp thành công, các mô hình kinh doanh của họ cũng có thể được những người mới tham gia áp dụng, làm giảm tỷ suất lợi nhuận của doanh nghiệp. Bên cạnh sự cạnh tranh gay gắt đi kèm với tốc độ tăng trưởng theo cấp số nhân, các công ty khởi nghiệp và doanh nhân ở Trung Quốc còn phải đối mặt với những thách thức do môi trường kinh doanh năng động, thay đổi nhanh và việc áp dụng các công nghệ mới.

Đổi mới sáng tạo đòi hỏi tài năng, vốn và hệ sinh thái. Nền kinh tế lớn thứ hai thế giới chỉ hơn 2,2% GDP cho nghiên cứu và phát triển (R&D) (trên mức trung bình của EU) và cỡ máy giáo dục lớn nhất thế giới đào tạo 5 triệu sinh viên tốt nghiệp các ngành Khoa học, Công nghệ, Kỹ thuật và Toán học (STEM) mỗi năm. Trung Quốc có đủ tài năng và vốn để thúc đẩy sự đổi mới. Chia khóa cho thành công lâu dài là có một hệ sinh thái đổi mới mở hiệu quả để văn hóa đổi mới phát triển mạnh mẽ.

Trung Quốc coi công tác phát triển hoạt động đổi mới sáng tạo cấp quốc gia là cơ chế quan trọng để thúc đẩy hoạt động đổi mới sáng tạo khởi nghiệp kinh doanh rộng khắp. Trung Quốc đã thành lập được 5 trung tâm đổi mới sáng tạo, chủ yếu tập trung vào các công nghệ tiên tiến và công nghệ thông tin như pin (Bắc Kinh), chế tạo đắp lớp (Tây An), thông tin và quang điện tử (Vũ Hán), người máy (Thẩm Dương), in ấn và màn hình linh hoạt (Quảng Đông). Năm 2018, hai trung tâm đổi mới sáng tạo sản xuất cấp quốc gia

trong lĩnh vực vi mạch và cảm ứng thông minh đã được phê duyệt xây dựng ở Thượng Hải. Khi hai trung tâm này đi vào vận hành, Trung Quốc sẽ có tổng số 7 trung tâm đổi mới sáng tạo được thành lập.

Ngoài các trung tâm đổi mới sáng tạo cấp quốc gia, Trung Quốc cũng đang hỗ trợ phát triển 48 trung tâm đổi mới sáng tạo hoạt động sản xuất cấp tỉnh. Các trung tâm cấp quốc gia giữ vai trò chủ đạo với sự hỗ trợ quan trọng từ các trung tâm cấp tỉnh. Bất chấp tốc độ tăng trưởng GDP chậm lại do đại dịch Covid-19, các công ty khởi nghiệp và tinh thần kinh doanh được kỳ vọng sẽ tiếp tục đóng vai trò quan trọng trong duy trì tăng trưởng kinh tế, cung cấp việc làm và thúc đẩy đổi mới. Trung Quốc đang vượt qua Mỹ để trở thành nơi có môi trường phát triển thuận lợi nhất cho các start-up, đặc biệt là các công ty trong lĩnh vực công nghệ như trí tuệ nhân tạo, phần mềm nhận diện khuôn mặt.

Tóm lại, các công ty khởi nghiệp với tinh thần kinh doanh đổi mới sáng tạo ở Trung Quốc đã phát triển nhanh kể từ khi có chính sách cải cách và mở cửa (1978). Trong thập kỷ 2010-2020, các công ty khởi nghiệp dựa trên đổi mới sáng tạo đã trở thành lực lượng chủ đạo của tinh thần kinh doanh. Trung Quốc cung cấp chính sách và hỗ trợ tài chính đáng kể cho các công ty khởi nghiệp và doanh nhân phát triển. Dự báo, Trung Quốc sẽ trở thành nền kinh tế lớn nhất thế giới vào năm 2027 tính theo GDP danh nghĩa. Bên cạnh quy mô tuyệt đối, Trung Quốc đã chuyển đổi thành công nền kinh tế của mình từ sản xuất sang nuôi dưỡng môi trường đổi mới công nghệ cao, là ngôi nhà của hơn 150 công ty kỳ lân, dẫn đầu thế giới trong lĩnh vực AI, robot và thị giác máy tính.

TÀI LIỆU TRÍCH DẪN

- (1) Mason, C. & Brown, R, 2014, *Entrepreneurial Ecosystems and Growth Oriented Entrepreneurship*. Publishing by OECD.
- (2) Greyb.com, 2021, *China Startup Ecosystem 2021* , <https://www.greyb.com/china-startup-ecosystem>, truy cập ngày 2/2/2021.
- (3) 巫英, 2016, 上海建设全球创新创业生态系统的对策建议, 中国经贸导刊, 第 72 期.
- (4) Sangbaek Hyun et al, 2020, *China's Startup Ecosystem Policy and Implications*, Korea Institute for International Economic Policy, July 7, Vol. 10 No. 17 ISSN 2233-9140, <https://www.kiep.go.kr/gallery.es?mid=a20301000000&bid=0007>.
- (5) Linjuan Rita Men, Yi Grace Ji, Zifei Fay Chen, 2019, *The state of startups and entrepreneurship in China*, in the book: *Strategic Communication for Startups and Entrepreneurs in China*; (PDF) *The state of startups and entrepreneurship in China* (researchgate.net).

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Atherton, A. M., & Newman, A, 2017, *Entrepreneurship in China: The emergence of the private sector*, London, Routledge.
2. Chen, M.-H., Chang, Y.-Y., & Lee, C.-Y., 2015, *Creative entrepreneurs' guanxi networks and success: Information and resource*, Journal of Business Research, 68, 900-905.
3. Fujishiro, K, February, 2018, *Factors behind rise in startups in China*, Mitsui & Co. Global Strategic Studies Institute Monthly Report, Retrieved from https://www.mitsui.com/mgssi/en/report/detail/_icsFiles/afieldfile/2018/04/20/180216i_fujishiro_e.pdf.
4. GEM, 2018, *Evaluation of China's entrepreneurial environment based on the GEM framework as of June 2017* [Chart], in Statista, Retrieved July 28, 2019, from <https://www.statista.com/statistics/883792/china-entrepreneurial-framework-condition-evaluation/>
5. GEM, 2018, *Percentage of the adult population involved in early-stage entrepreneurial activity in China as of June 2017*, by age group [Graph], In Statista, Retrieved August 04, 2019, from <https://www.statista.com/statistics/883767/china-early-stage-entrepreneur-population-share-by-age-group/>
6. Guo, Q., He, C., & Li, D, 2016, *Entrepreneurship in China: The role of localisation and urbanisation economies*, Urban Studies, 53(12), 2584-2606. doi: 10.1177/0042098015595598
7. Loizos, C, 2018, *Startup ecosystem report: China is rising while the US is waning*, Tech Crunch, Retrieved from, <https://techcrunch.com/2018/04/20/startup-ecosystem-report-china-is-rising-while-the-u-s-is-waning/>
9. Nielsen, 2019, *Global consumers remain confident, but improvements less broad-based across markets*, the Conference Board. Retrieved from <https://www.conference-board.org/data/bcicountry.cfm?cid=15>.
10. Saemoon Yoon, 2021, *The 3 pillars of China's booming start-up ecosystem*, the 3 pillars of China's booming start-up ecosystem | World Economic Forum (weforum.org)
11. Sangbaek Hyun, 2020, *China's Startup Ecosystem Policy and Implications*, World Economy Brief, July 7, 2020 Vol. 10 No. 17 ISSN 2233-9140; Microsoft Word - WEB 20-17 (think-asia.org)
12. Vitaline Banenko, 2020, *The Innovation Development in China in the Context of Globalization* (researchgate.net), PDF
13. Pan, F., & Yang, B, 2019, *Financial development and the geographies of startup cities: evidence from China*. Small Business Economics, 52(3), 743-758. doi: 10.1007/s11187-017-9983-2
14. 王丹, 李诗林, 陈泽, 肖星, 2019, 循环经济理论下的中国创新创业生态体系的发展研究, 科学学研究, 第 10 期.
15. 人民网-人民日报, 2015, 构建创新创业生态系统, <http://theory.people.com.cn/n/2015/0629/c40531-27221817.html>.